

SZÁNTÓ T. GÁBOR

Válság

Az év második felét Berlinben töltöttem egy ösztöndíjjal. Hosszasan készülődtem az útra. Nyelvet tanultam, szorongtam a várható egyedüllét, az idegen környezet, és az előre nem látható események miatt. Hol fogok mosni, hol vásárolok telefonkártyát, lesz-e állandó internet kapcsolat, hogyan fogom eltölteni az időm, ha nem megy az írás, mi lesz, ha nem találok meg a hangot az író társakkal – mindenben aggódtam, ami egy utazással kapcsolatban az eszembe juthatott.

Sári türelemmel viselte pánikrohamaimat.

Még januárban mondta, amikor Izraelből hívott fel, éjjel, mobiltelefonon, s másfél órán keresztül kétségbeesetten sírva, összefüggéstelenül magyarázkodott:

– Olyan ez, mintha nem is velem történt volna. Egész életemben hűséges akartam lenni... De körülöttem mindig mindenki gyászolt, és megbolondult. Nem akartam látni több szenvedést. Örülni akartam, érted? És közben tudom, hogy nem cserélhetem le az egész életem. Neked köszönhetek mindent. Azt, hogy biztattál, hogy képes leszek a doktorira, pályázzam meg az ösztöndíjat. Mindent, amit olvastam... a szeretetet... azt, hogy rálátok a saját életemre. Ugye lehet még folytatás? – kérdezte újra és újra. Amikor beletörődően azt mondtam, nyugodjon meg, lehet folytatás, hirtelen hangot váltott:

– Rájöttem. Azért akarok otthonról elmenni, mert a nagyanyám azt mondta, hogy a keretlegények gonoszabbak voltak, mint a nácik.

Mielőtt letette, ismét megkérdezte, hiszek-e neki.

Hittem neki, de később, nyáron, amikor véget ért a viszonya és visszaköltözött, nem egyszer az orra alá dörgöltem, mit tett. Fájt, ugyanakkor zavart, hogy nem tudom túltenni magam a történeteken.

Mindenesetre volt mit kompenzálnia, talán ezért is viselte türelemmel utazásom előtti hisztérikus kirohanásaimat.

Amikor megérkeztem Berlinbe, és beköltöztem az alkotóház egyik apartmanlakásába, korábbi szorongásaim nyomán olyannyira felkészültem az élményre, hogy nem maradt semmi, amitől félhettem volna. Az első hetekben nem is kellett altató. Ismerkedtem a várossal, a könyvtárral, ahova belépőjegyet biztosítottak számunkra, és írókollégáimmal, akik nem tudtak akklimatizálódni, ittak, vagy gyógyszereket írtak fel maguknak. Én élelmiszereket halmoztam fel. Kekszes

* Részlet *A cövesz elmélete és gyakorlata* című, készülő regényből.

zacskók, müzlis dobozok, konzervek sokasága töltötte meg az előszobát, a teakonyhában nem is fértek el. Egyrészt spórolni próbáltam az ennivalón, másrészt kényszeresen vásároltam. Ha valaki belépett a lakásba, azt hihette, nagyszabású vendégségre készülök, holott csak magamról gondoskodtam. A felhalmozás szöveget ütött a fejembe. Noha éreztem, hogy túlzás és fölösleges, képtelen voltam mértéket tartani.

Beiratkoztam egy nyelvtanfolyamra is. Délutánonként, az órák után, elégedetten sétáltam végig az Unter den Lindenen, az Alexanderplatztól a Brandenburgi kapuig, vagy átlósan, kis utcákon át, egészen a Potsdamer Platzig. Az első napokban megszállottan, cél nélkül csavargtam keresztül-kasul Berlinen, a Fal maradványait kutatva, át- meg átszelve az egykori határt, mint aki utólag is kéjesen lázad. Borzongtam a néhai náci állami intézmények előtt, és elégedettséget éreztem a Checkpoint Charlie melletti Fal-múzeumban, hogy együttérzésre is van okom a németekkel szemben. Nem tudtam, normális dolog-e részemről a lelkesültség, vagy csupán aránytévesztés, érzékcsalódás, netán öncsalás?

Sári az első hónap végén meglátogatott. Jó volt vele, jártuk a várost, éjszakanként Prenzlauerberg főterén, a Kollwitz Platz színes kávézóiban lógtunk, aztán szeretkeztünk. Egyik éjjel nem tudott aludni. Amikor villanyt gyújtottam, idegesen tekergetve a haját, ismét rákezdett.

– Attól félek, hogy egyszer külföldön akarok majd élni, és akkor el kell, hogy hagyjalak.

– Nem lehet, hogy inkább vágysz erre, mint félsz tőle? – kérdeztem pikírtan, akkor már nem először. Évek óta ezen rágódott, s mindezt csak felerősítette egy éve elkezdett terápiája. Gyerekkorában túlféltették, agyonajnározták, s mégis hűvösen, szigorúan nevelték, akárcsak engem. Sosem tapasztalhatta meg saját határait, fogalma se volt róla, mit szeretne. Úgy kapaszkodott belém, akár fuldokló a kötélhágcsóba. Aztán felmászott, levegőhöz jutott, és túl akart lépni rajtam. Számot kellett vessek azzal is, hogy vágyai most támadnak fel igazán, és küzd a kíváncsiságával. Ismertem az érzést.

Esélytelennek éreztem magam, mégis, hittem abban, hogy túljutunk a távollét okozta válságon is. Elvégre ő is biztatott, hogy menjek, s nekem is szükségem volt arra, hogy távol legyek és kiderüljön: hazatérhetek akkor is, ha néhány hónapra elutazom; se én nem tűnök el, se az otthonom, se azok, akik otthon várnak. Amilyen nevetségesen hangzik, olyan mély volt a megfogalmazhatatlan bizonytalanság, mely bennem élt. Rossz imprinting, mondta az analitikusom: gyermekkori elszakadási kísérleteim ideges megtorlásának következménye. Utazzak csak el, próbáljam élvezni a távollétet, az egyedüllétet – magyarázta. Meg kell tapasztalnom ezt is, amire korábban nem volt módom.

Sári hazautazott, majd két hét múlva, és attól fogva egyre sűrűbben, e-mailjeiben és telefonon is jelezte szorongását. Úgy érzi, mondta, hogy gúzsba van kötve, az egyedüllét felerősítette elszakadási vágyait, s nem tudja, mit tegyen.

– Ezt tőlem kérded? – dühögtem a telefonba. Aztán megint nyugtatni próbáltam.

Egyszerre akar engem és a szabadságot, magyarázta. Nekem meg az jutott eszembe: lám, nem mertem elhagyni az otthont, mert gyerekkoromban anyám aggodalma bénított, s most, amikor végre összeszedtem a bátorságom, és világgá mentem, valóban összedől a világ, legalábbis az én saját világom.

– Légy türelmes, el fog múlni. Nem mondta az analitikusod? – próbáltam nyugtatni Sárít, meg magamat.

– De, mondta.

– Már csak három hónap. Túl vagyunk a felén. Még egyszer jössz, s rá két hónapra otthon vagyok.

Az ijesztő e-mailek, telefonok azonban nem szűntek, és Sári egyre nyomatékosabban adta tudtomra, hogy szabad akar lenni, nem mintha ezer kilométerre tőle korlátozni tudtam volna szabadságában. És egy ponton vissza is adtam a szabadságát. Azt mondtam: nem bírom tovább, tegyen, amit akar, csak tegyen végre valamit, ne csak beszéljen róla.

A többiek épp megszokták új közegüket, amikor én elvesztettem a nyugalmam. Napjaimat próbáltam írással és olvasással eltölteni, de leginkább csak bók-lásztam a könyvtárban, a városban, vagy futottam esténként a Spree partjának egy nyugalmasabb szakaszán, ahol kampószerű régi lámpák hajlanak a keskeny járda fölé. Éjjelenként altatóra fanyalodtam. Tépelődésem nyomán határozott lépésre szántam el magam, még akkor is, ha tudtam, hogy esélyeim nem a legjobbak. Az oranienburgstrassei zsinagóga szomszédságában, egy ékszerboltban vásároltam egy fehérarany karikagyűrűt. Az Énekek Éneke egy sora volt beleevés-ve héberül: „Mert a szerelem erősebb, mint a halál”. Amikor megpillantottam az idézetet, elszorult a torkom. Tényleg így volna? Nem a szerelemre gondoltam, nem is arra, hogy elveszíthetem Sárít. Az jutott eszembe, hogy ha fel kell szabadítanunk gyászba fojtott ösztöneinket, akkor nincs más lehetőségem, mint üvölni telefonon Sárival, megmondani, hogy szeretem, de ki is kell rúgnom s így szabaddá tennem, hogy kitombolhassa magát, majd haza kell mennem és le kell rohannom, akár hím a nőtényt, leigázni, meghágni és elvenni feleségül. Meg kell próbálnom vele családot alapítani, amire se őt, se magamat nem tartottam alkalmasnak. Sértett voltam és dühös. A saját reménytelenségem kellett elsősorban legyőznöm, akkor is, ha tudtam, korántsem biztos a siker.

Azon a délutánon, míg zsebemben a karikagyűrűvel sétáltam berlini otthonom felé, úgy éreztem, győztem, még akkor is, ha időlegesen el kell veszítenem.

Tudtam, ha hazamegyek, döntő lépésre kell elszánnom magam. Vagy képesek vagyunk az életre szövetkezni, vagy csak a múlton, a gyerekkorunkon rágódunk, és közös gyászunk minden közös örömünk lehetőségét megfojtja.

Szakítottam vele, majd heteken át nem válaszoltam a leveleire, noha rendületlenül e-maileztem.

Három hónappal később, amikor hazaértem, megtudtam, hogy van valakije. Két héttel később nekem is volt. Megszakadt a kapcsolat, majd újabb néhány hét múlva Sári ismét e-maileket kezdett küldözgetni, amire, megvárakoztatva őt, mindig csupán néhány nap késéssel válaszoltam. Nem tagadta, hogy együtt jár valakivel, de ez egyáltalán nem zavarta abban, hogy intenzíven érdeklődjön felőlem, s újabb és újabb leveleket küldjön. Tartózkodtam a találkozástól, amíg tudtam, de levelei olyan magabiztossággal sugallták, hogy „külső körülményeink ellenére” – így nevezte barátját és barátnőmet – közünk van egymáshoz, hogy ráálltam, beszéljünk.

Ugyanúgy remegtem, mint azon a széder előtti délutánon, amikor reb Slojme próbált minket összehozni, hiába tudtam, hogy most Sári vágyik rá elsősorban, hogy találkozzunk, én inkább tartok tőle.

A Margitszigeten randevúztunk, a nagyszállónál. Sose jártunk ott együtt. Sose szántunk annyi időt sétára, hogy eljutottunk volna odáig. Ő szüntelenül tanult és kutatott, én írni próbáltam.

Tudtam, hogy Sári nem ad az ilyesmire, mégis úgy készültem, borotválkoztam, nyomtam magamra a Boss parfümöt, s vettem fel egy jobb fehér inget, mintha első randira mennék.

Három évet töltöttünk együtt.

Végiggondoltam mindazt, ami kapcsolatunkat részéről megnehezítette, s amit el kellene hárítanunk, ha újra megpróbálunk együtt élni. Felmértem azt is, mi az, amiben én engedhetek. Komolyan és higgadtan szerettem volna beszélni vele. Ő is készült a találkozásra. Drapp mikrokord miniszoknya volt rajta, világos blúzzal, és magas sarkú szandál, ami két pántból és kecsesen ívelő talp részből állt. Gyorsan közeledett, s amikor megfegyelve érzéseimet, visszafogottan rámosolyogtam, ő kedvesen és közvetlenül átölelte a nyakam, s két oldalról megcsókolt. Forró volt a bőre, mintha lázas lenne.

Egy padra ültünk a kora nyári délutánon, és óvatos kérdésekkel igyekeztünk féken tartani izgalmunkat és zavarunkat. Mi van a barátokkal, munkáinkkal, hogy van a család, kérdeztük egymást, én tettetett érdeklődéssel, miközben tudtuk, kerüljük a lényegét.

Kíváncsi voltam, mit akar, akar-e valamit egyáltalán, vagy csak zavarosan ömlő érzelmi hullámait ereszti rám, hogy én is fuldokoljak benne, akár csak ő. Nézttem, fürkésztem, milyen őt úgy látni, hogy van valakije, s mit érzek iránta úgy, hogy nekem is van valakim, de nem láttam egyebet, mint őt és magamat, és nem is éreztem semmi mást, mint annakidején, amikor még csak ketten voltunk.

– Beléd betegedtem – mondta nem sokkal később. – Én nem gondoltam, hogy ennyit jelentesz. Nem gondoltam, hogy bárki ennyit jelenthet... hogy ilyen fontos lehet a számomra. De be kellett lássam, tévedtem. Miután találkoztunk széderkor, nem ettem, nem aludtam és nem mentem utcára napokig. Telenyomva nyugtatóval, csak feküdtem egy lesötétített szobában, és ahogy lassan kitisz-

tult az agyam, rá kellett jöjjenek, hogy hiába próbálom tagadni magam előtt, szeretlek. Nem küzdhetek a saját érzéseim ellen, bármennyire félek is, hogy elveszít-hetlek, ha ugyan már nem veszítettelek el véglegesen. Hiányzol. Hiányoznak még a veszekedéseink is. Fejben beszélgetek veled. Tudom, hogy mit mondanál bizonyos dolgokra, és azon kapom magam, hogy már én is azt gondolom róluk. Azokat a zenéket keresem, amiket te hallgattál. Pedig tudod, hogy sosem volt türelmem a komolyzenéhez. És dzsesszt. És tényleg megnyugtat és feltölt. Eszembe se jutnak a zenerádiók, pedig tudod, mennyit ülök kocsiban. Nehéz volt melletted sok minden, de akkor se mondhatok mást, csak azt, hogy szeretlek. Fogalmam sincs, hogyan tovább, de ezt el akartam mondani, mindenképp.

Úgy beszélt, ahogy én szoktam beszélni. Nyílt érzelmekkel lerohant. Sose láttam ilyennek. Sose fogalmazta meg ilyen őszintén, mit érez.

– Talán féltékeny vagy, azért látsz mindent másként.

– Lehet. Mégis így látom. Nincs kedvem elutazni sem. Lefoglaltam már a repülőjegyeket, de úgy érzem, most itt kell lennem, a közeledben.

Féltem tőle és vonzódtam hozzá. Nemigen hittem el, hogy valóban másként lenne minden. A fél év, ami mögöttem volt, meg az előző három, minden vonzalmam ellenére eléggé megviselt ahhoz, hogy ne legyek derűlátó. Mégsem tudtam mást tenni, mint elmondani neki, mi mindenben kellene változtatnia ahhoz, hogy együtt tudjunk élni, ha és egyáltalán képesek vagyunk újrakezdeni.

Elnevette magát. – Na, mondd!

Jó volna, ha belátná, egy kapcsolatban alkalmazkodni kell a másikhoz. Ha megértené, hogy három év után kell valami jövőkép. Ha elfogadná, hogy vannak dolgok, amik fontosak nekem, és szeretném, ha nem kellene azt éreznem, hogy választanom kell közte és az életmódom között. Jó volna, mondtam végül, ha elfogadná a barátaimat, bár megértem, hogy van, akit nem kedvel, de értse meg, hogy nekem is az agyamra megy néhány barátnője. Mondtam, csak mondtam, ő meg hallgatott. Meglepett a saját határozottságom.

– Ezt jól összeszedted – mondta fanyar mosollyal az arcán, miután befejeztem, de látszott rajta, hogy meglepődött.

Azután sétáltunk, a zenélő kút mellett elnyaltunk egy fagyaltot, végül a sziget végén, a parkolóban beszálltunk a kocsijába. Az Árpád hídon hajtott Pest felé, a Váci úton jobbra, aztán a Bajcsy Zsilinszky úton a Deák tér irányába, ahol bedugult a sor. Ültünk a kocsiban, és vártam, hogy mondjon valamit.

– Miki, engem meglepett ez az egész. Hogy te ilyen határozott vagy, és hogy ilyen hirtelen... döntést vársz. Én félek, hogy nem tudok megfelelni a te elvárásaidnak. – Nézett rám, szomorú volt az arca.

Nem erre számítottam, de már késő volt. Hiába visszakoztam, rádöbbenve, hogy nem változtathatom meg alapjaiban, hiába próbáltam érvelni amellett, hogy kompromisszumokat kereshetnénk az együttéléshez, és hogy fokozatosan változtathatnánk, reménytelen volt és elkeseredett.

– Te nem engem akarsz, hanem valaki mást. Van egy kép a fejedben arról, milyennek kéne lennem, vagy milyen nőt képzelsz magad mellé, de én nem tudok másmilyen lenni, mint amilyen vagyok – mondta, azután elhallgatott. Mielőtt még megszólalhattam volna, rám nézett, és hozzátette. – És valószínűleg te sem tudnál megváltozni.

– Én csak elmondtam, mi volt rossz nekem – mentegetőztem. – Legalább mondd el te is, miben akarsz változtatni, és mi az, amit elfogadsz – sürgettem, de Sári a fejét rázta. Nem tudtam, ez mit jelent.

Be kellett mennem a kiadóba, neki a múzeumba, ahol minden nap estig dolgozott, remélve, hogy az ösztöndíja után véglegesítik. Szédelegve szálltam ki a hőségben. Úgy éreztem, átvert, beugratott, hiába mondta el őszintén az érzéseit, mégiscsak én mentem lépre. Elárultam magam, hogy akarom őt, képes lennék érte kilépni a kapcsolatomból, miközben ő csupán az érzéseiről beszélt, praktikus lépésről egy szót sem. Még egyszer kétségbeesve felhívtam, de hiába. A következő héten elutazott Dél-Amerikába, hogy a maja kultúra emlékeit tanulmányozhassa.

Tíz nap múlva írt. Higgyem el, nem játszik velem, nem akart cél nélkül felkavarni, de megijedt az elvárásaimtól. Most lesz időnk gondolkodni, s ha visszajön, beszélhetünk.

Várattam a válasszal, majd elég határozott hangú levelet írtam neki: nem igazán akar engem, csak nem tud lemondani rólam.

Én is elutaztam új barátnőmmel, majd a munkába temetkeztem. Csak ritkán váltottunk levelet. Ősszel egyre türelmetlenebbül vártam Sári jelentkezését. Azt írta, vágyik rám, de fél is, hogy én dobnám ki, ha újra kezdődne a viszonyunk.

Amikor hazaért, felhívott.

– Sokat gondolkodtam az úton. Akarsz még velem találkozni, vagy inkább nem?

– Persze – válaszoltam tettetett könnyedséggel, amit mindig hiányolt belőlem.

Az Odeon mozi kávézójában találkoztunk. Lefogyott és sápadt volt. Haza szeretett volna jönni hamarabb, de nem akarta tönkretenni az utazást. Újra terápiába jár. Egész úton azon törte a fejét, vajon elhiszem-e majd, mennyit beszélgettem velem képzeletben.

– Mit szeretnél?

– Hogy átölelj. És csókolj is meg. Ha lehet.

Megtettem. – És most? Hogyan tovább?

– Időre van szükségem, és arra hogy néha találkozz velem. És ha lehet – mondta – szeretnék felmenni hozzád, és lefeküdni veled. Hónapok óta... – elharpapta a mondatot.

– Csak a testem érdekel – viccelődtem vele.

– Vágyom rád – fúrta fejét a nyakamba.

Felmentünk hozzám, és olyan kívánczó arccal csókolt, amitől bennem is fel-támadt az addig elnyomott vágy. Izgatott, hogy szenved a hiányomtól.

– A szex se volt jó. Semmi se volt jó. Hiányoztál. Az út második felében már le se feküdtünk – suttogott.

Nem tudtam ellenállni. Nem tudtam eldönteni, erőtlen vagyok, hogy nem tu-dok tőle szabadulni, vagy ez a nő a sorsom, és épp abban áll az erőm, hogy kivá-rom a zűrzavar végét, ami benne és köztünk zajlik. Mit üzen a Jóisten ezzel a nő-vel? Ha nem fejtem meg e rejtvényt, magamat sem érthetem meg. Ki vagyok én, hogyha Isten közém, és a nekem rendelt nő közé a szenvedést állította, azt meg-kerüljem? – forgattam ki szégyentelenül a hebbeli mondatot, és tudtam, hogy ezúttal is le kell győznöm a bűntudatot, mert ki kell derülnie, folytatható-e a vi-szony Sárival, vagy sem.

– Hogyan tovább? – kérdeztem.

– Nem tudom – mondta. – Félek.

Azon a héten még egyszer találkoztunk. A hét végén szakítottam a barát-nőmmel. Elmondtam neki, hogy találkoztam Sárival, s hogy a kapcsolatunknak kapnia kell még egy esélyt. Sírt, de méltóságteljes volt, és a körülményekhez ké-pest megértő. Vagy csak nem fogta fel hirtelen, hogy elhagyom.

Nem tudtam, nem akartam színlelni. Nem volt türelmem várni, mit tesz Sári, akinek aznap este bejelentettem, hogy szakítottam.

– Én nem mondtam, hogy hagyd ott – fordult hozzám a kocsiban, idegesen. – Nem tudok ígérni semmit, és nem akarom, hogy úgy érezd, becsaptalak.

Fájt a reakciója, de igyekeztem türelmes lenni. Végére is, tényleg nem ő mondt-a, én döntöttem így. Nem tudtam, képes leszek-e várni rá, mindazok után, ami történt, de gondoltam, cselekednem kell, hogy érezze, mennyire fontos, s hogy ezzel cselekvésre bírjam őt is.

Hetente kétszer, talán háromszor találkoztunk. Vártam, mikor jelenti be, hogy végre szakított. Volt, hogy feljött, szeretkeztünk, majd jelezte, hogy mennie kell, mert csak valami ürüggyel lépett le otthonról.

Időnként megkérdeztem, van-e valami fejlemény, de a legmesszebb akkor ju-tott, amikor jelezte barátjának, hogy találkozott velem.

– Ennyi? – kérdeztem.

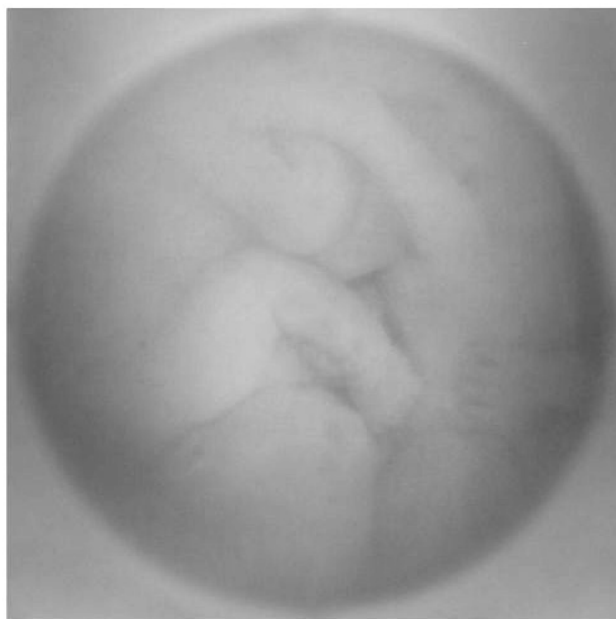
– Mondtam, hogy nem tudok ígérni semmit. Ne sürgess, azt is kértem. Tu-dod, hogy nem bírom, ha korlátozol. Attól begörcsölök – nézett rám szemrehá-nyóan Sári.

– Mégis, mit kéne tegyek? Együtt éltem veled három évig, most meg a szere-tőd vagyok. Mit gondolsz, meddig lehet ezt így csinálni?

– Nem tudom – mondta kétségbeesetten. – Én mondtam, hogy ne kapkodj. Nem akarom, hogy egyedül légy. És én sem tudok most egyedül lenni.

– Nem az egyedüllétről van szó, baszd meg, hanem rólad, meg rólam! Hogy nem lehet ezt megérteni? – üvöltöttem. Összerezzent. – És mi az, hogy egyedül lenni? Nem a semmibe lépsz ki. Itt várlak.

Nagyszájú volt, járt-kelt a világban, energikusan szervezte a maga és mások életét, én meg szorongónak és bizonytalanoknak láttam magam mellette. Most mégis világossá vált: ő retteg szüntelen az egyedülléttől, azért is gyűjt maga köré megannyi rászorulót. Ezért kiabálta mindig, ha szemernyit is elégedetlenkedtem vele, vagy kapcsolatunkkal: hagyjuk abba, keress magadnak mást! Félt, és féltékeny volt, ezért tett úgy, mintha könnyedén túlléphetne rajtam. Most zavarodott volt és bizonytalan, mint aki nem bízhat se bennem, se magában. Nem bírt elveszíteni, ezért birtokba venni se mert. Én pedig nem tudtam, meddig viselem ezt az állapotot.

SÁNDOR EDIT: CSEND